

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא
דף לו: לח.

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה פ

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

בראשית מקץ מא (א) ויהי מקץ שנים ימים ויפרעה חלם והנה עמד על הים ובראשית ויחי מט (א) ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואידיה לבס את אשר אתכם באחרית הימים: דברים ואתנתן ד (ל) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד יקום אליהו ושמעת בקלו: בראשית תלדות כה (ט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק: ישעיה מא (ח) ואמר ישראל עבדי יעקב אשר מרתוך ובר אברהם אהבי: בראשית טט (כ) ויצמד יעקב כרחל שבע שנים ויהי בעיניו ימים ארוכים באהבתו אתה: ישעיה ז (ג) ויאמר ידוד אל ישעיהו צא נא לקראת אהו אהו ושאר ושוב בני אל קצה תעלת הברכה העליונה אל מסע שדה כובס: ירמיה (ט) וכן כה אמר ידוד אם משב ואשכך לפני מעמד ואם תוציא יקר מולל כפי תהיה ישובי אליך ואהו לא תשוב ידודים: בראשית ויצא כה (יא) ויצע עקבות וילך שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישעב במקום ההוא: במדבר כג (יג) ויאמר אליו בלק לך נא אתי אל מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצהו תראה וכלו לא תראה וקבנו לי משם: הושע יד (ג) קחו עמכם דברים ושובו אל ידוד אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלטה פרים שפתינו: משלי ט (ט) תן ליהם ויהם עוד הודע לצדיק ויחסף לקח: תהילים כג (ח) מערך לפני שלחן נגד צרי דשנת בשמן ראשי מוסי ויהי: משלי ה (טו) בי מליכם ימלכו ויננים יחלקו עין: ישעיה ז (ג) וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ידוד עבדות מלא כל הארץ קבדו:

ע"י תשובה שהוא ביטול הזמנים כנ"ל. וזהו, **יצחק זמן קוף צדיק ישנים** וכו'. היינו שיצחק מרמז על זמן כי **יצחק אותיות קצ חי כמובא ו'.** קין מרמז על הזמן, שהוא בחי אחרית הימים כ"ש לקמן **מקץ שנתיים** [2] **אחרית הימים** [2]. וזה מה שאיתא שאותיות קוף צדיק ישנים וכו' [1]. שזה מרמז על הזמן כמבואר במ"א שעיקר הזמן הוא בבחי' שינה ה' (כמבואר לעיל בס' סא.) **ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו**, היינו ע"י תשובה זוכין לשמוע קולו ית' היינו הקול דקדושה כנ"ל. כי תשובה היא בחי' ביטול הזמן, שע"י שומעין הקול כנ"ל. ועתה הולך ומבאר, שתשובה היא בחי' ביטול הזמן, דהיינו שהזמן נתאחד. דהיינו שהזמן עולה ונתקשר ונכלל בבחי' למעלה מהזמן. וזהו שמבאר בלשונו הקדוש, **יצחק בן אברהם זמן נתאחד. אברהם אוהבי, בעיניו ימים אחדים באהבתו, ושאר ישוב בנך** וכו'. היינו שמבאר, שאברהם הוא בחי' למעלה מהזמן. כי מדרשו של אברהם היא אהבה, כמ"ש [7] **אברהם אוהבי**. ואהבה היא בחי' התאחדות הזמן כמ"ש [2] **בעיניו ימים אחדים באהבתו**. וזהו בחי' תשובה שעל זה מרמז תיבת **בן כמ"ש** [1] **ושאר ישוב בנך**. כי תשובה היא למעלה מהזמן כמ"ש [1] **אם תשוב ואשובך לפני תעמוד** ולפניו ית' הוא כבודאי למעלה מהזמן, כי הש"י הוא למעלה מהזמן כידוע [2]. נמצא שיצחק בן אברהם, מרמז על התאחדות הזמן ע"י תשובה. כי יצחק שהוא בחי' הזמן כנ"ל, עולה ונתאחד ונכלל בבחי' אברהם שהוא בחי' אהבה בחי' למעלה מהזמן ע"י בחי' **בן** שהוא בחי' תשובה כנ"ל. ואזי מתגבר הקול יעקב על קול של עשו וכו' כנ"ל. כי ע"י תשובה שהוא בחי' ביטול הזמן ע"י שומעין הקול דקדושה **וזהו, כי בא השמש, נתקצר הזמן**. כי השמש באה שלא בעונתה בשביל יעקב, ונתקצר הזמן, שזהו בחי' ביטול הזמן. וזה **וישכב במקום, ואיתא שתיבת וישכב** הוא בחי' **יש כב**. היינו כ"ב אתון דאורייתא, שמהם כל הדיבורים. וזה מרמז על תשובה, בחי' [7] **קחו עמכם דברים ושובו** וזהו **מאבני המקום אבנים אותיות**. היינו אותיות הדיבורים שהם בחינות תשובה בחי' **קחו עמכם דברים ושובו** כנ"ל. וזהו **מראשותיו מחשבה מברר הכל**. כי עיקר תיקון התשובה, הוא¹⁰ ע"י קדושת המחשבה שמבררת ומתקנת כל הפגמים. כי כולם במחשבה איתכרירו [10] נמצא שפסוק [1] **וישכב במקום ההוא וכו', כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם** מראשותיו כל זה מרמז שתשובה הוא בחי' למעלה מהזמן. ובדרך זה תעיין היטב בכל הדברים הנ"ל הנכתבים ברמז בדרך ראשי פרקים, ותבין ותראה הקדמות הנ"ל בכל

ענין וענין **אפס קצהו תראה לא כולו** [2]. כי עדיין חסרים כמה הקדמות שכיוון אליהם כאן שלא זכיתי לעמוד עליהם עדיין. גם אלו ההקדמות שכבר מצאנו בדבריו ת"ל, עדיין צריכין ביאור רחב. כי באמת עיקר העבודה הוא לקשר ולכבול בחי' הזמן להעלותו וליחדו בבחי' למעלה מהזמן, וזה בחי' מצוות זמניות כדי לזכות ע"י המצוות זמניות שיתאחד הזמן ויעלה הזמן לבחי' למעלה מהזמן. וכל הצרות והדינים ואחיות הס"א הוא רק בבחי' הזמן, שזהו בחי' [2] **בצר לך וכו'** [2] **באחרית הימים** דייקא שזהו בחי' זמן, ואז [22] **ושבת עד ה' אלקיך**, דהיינו שנוכה לשוב, וע"י נוכה לכבול הזמן כנ"ל, ואז יתבטלו כל הצרות והדינים וכל אחיות הס"א ונוכה לשמוע קול דקדושה בחי' **ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו**. כל זה מבואר מתוך דברי רבינו ז"ל בהר"פ הללו. **תן לחכם ויחכם עוד** [22]. להבין קצת על פי דרכים הנ"ל רוב דברי רבינו ז"ל הכתובים כאן, והבן היטב [22]:

פ [22] **איתא** בפרק שני מסכת יומא בראשונה כל מי שרצה לתרום תרומת הדשן תרום וכו' פי' דורות הראשונים שהיו צדיקים בשביל זה כל מי שרצה לזכות בהתנשאות הנקרא דשן כ"ש (תהלים כג) **דשנת בשמן ראשי**. תרום והיה מנהיג הדור: ובזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש כל הקודם את חבריו בארבע אמות זכה. היינו כשהיו מרובין רצין שכל אחד ואמר אני רוצה להנהיג הדור, עולין בכבש, היינו ככשונו של עולם (עי' חגיגה יג.) [22] היינו מי שידע והשיג יותר בסודות התורה לזה היו ממנין פרנס על הציבור וזהו כל הקודם את חבריו בד' אמות היינו ארבע אמות של הלכה (ברכות ה.) [22] זכה זה היה זוכה לתרומת הדשן לבחינות **דשנת בשמן וכו'**: ואם היו שניהן שוין הממונה אומר להן הצביעו ומה הן מוציאים אחת או שתיים¹¹ ואין מוציאים אגודל במקדש. פי' כשהיו שנים שוין בהשגת התורה, שעל ידה היו זוכין להתנשאות כמו שכתוב (משלי ה) **כי מלכים ימלוכו** וכל אחד רצה להתנשאות אזי הממונה היינו היצר הרע היה מסית ואומר להם הצביעו היינו שיראה איזהו¹² צביעות בפני המון עם כדי שיהיוקו אותו ויקבלו אותו לרב והממונה היינו היצר פיתה את כל אחד על צביעות והיקל להם ואמר להם ומה הן מוציאים אחת או שתיים. פירוש אמר ומה הן היינו מה היא עבירה בזה שתוציא צביעות פעם אחת או שתיים ואחר כך כשתהא מוחזק אצל המון עם לצדיק אזי תחוויר¹³ לצדקתך ולאמיתתך אבל הצדיקים האלו אין מוציאים שום צביעות ואין שומעין לעצת יצר הרע מחמת גודל הכרתם בגדולת¹⁴ הכורא שמלא כל הארץ כבודו [22] ורואה ויודע הכל ומתביישין לפני השם יתברך להראות איזהו צביעות וזהו אין מוציאים אגודל במקדש היינו

¹¹ בראשית כה א
¹² בתקפא-וישא, ובתולד ומתורו - וישם (וכיון שזה לשון מוהר"ן לא נראה שבכוונה כתב וישא לרמז לבחי' מעל הזמן)
¹³ לשה"כ במדבר כג יג
¹⁴ * דברים ד ל'
¹⁵ בראשית מט א' (ונמצא יג פעמים בתנ"ך)
¹⁶ המשך דברים ד' הנ"ל
¹⁷ בראשית מט א' כנ"ל
¹⁸ עיין לק"ה ראש השנה הלכה ה'
¹⁹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
²⁰ עיין לעיל תורה מד קמא (דף נד: טור ב')
²¹ מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. וכיט מנאל כלל שהלכה היטב סודות תהורה.
²² מתורלו - שתיים
²³ גם בדפוס ותורלד - איזהו, ומתורלו - איזה
²⁴ בדפוס תחזיר, בתקפא-לא ברור, בתורלד-תחזור, מתורלו-תחזיר
²⁵ גם בדפוס-גדולת, בתשכט - בגדלות
²⁶ * ישעיה ו'

^א אצרות חיים שער פרצופי ז"ן. עין חיים שער לא פ"ג. שער הפסוקים לך לך. ופ' וירא. שער מאמרי רז"ל מדרשים לקוטי תורה וירא וירמיהו עמק המלך שעה פרק לב ופרק טח מגלה עמוקות תולדות ופ' וישב אופן לא ופ' מקץ ואתנתן אופן רלו של"ה הקדוש דרוש מטות מסעי (יד) ובראשית תורה אור (ה).
^ב בראשית מא א'
^ג בראשית מט א' (ונמצא יג פעמים בתנ"ך)
^ד עיין פל"ה
^ה הסוגרים נמצא בתקפא
^ו גם בתולד היא, ומתורלו - הוא
^ז מתורלו- מן הזמן
^ח * ישעיה מא
^ט * בראשית מט
^י * ישעיהו ו'
^{יא} * ירמיה טו
^{יב} מתורלו - בוודאי
^{יג} לעיל תורה ז תנינא ותורה טא תנינא
^{יד} * הושע יד
^{טו} גם בתורלד - הוא, בתורלו - היא לא ברור, ומתורלו - היא
^{טז} * עיין זוהר פקודי דף רנד: [כנ"ל]

ליקוטי

שכלם כמו שאמרו רז"ל (ברכות לג) מי שיש בו דיעה כאלו נבנה מקדש בימיו: מעשה שהיו שניהם שוים* ורצין ועולין בכבש ודחף אחד מהן את חברו ונפל ונשברה רגלו וכיון שראו בית דין שבאין לידי סכנה התקינו שלא יהא תורמין אלא בפיים. נשברה רגלו היינו כפירה כמו שאמרו רז"ל (מכות כד) בא הבקוק והעמידן על אחת **וצדיק באמונתו יחיה** [פ]. מהמת קנאה שקנא את חברו שהיו שניהם שוים בהשגת התורה והכירו דחף אותו על ידי זה כפר בעיקר: גם ירבעם אמר מי בראש (סנהדרין קב): כמו שמצינו בדור הזה שכמה בני אדם נפלו מאמונתם מחמת שרואים שבני גילם עלו לגדולה. ובוודאי מה שדחף אותו ולקה גדולה לעצמו היא עזות כמו שאמרו רז"ל (סנהדרין קה) עזות מלכותא בלא תגא [פ]. התקינו שיהא תורמין על ידי פיוס, היינו מתחילה היו רוצים בהתנשאות לשם שמים אבל עכשיו שהתנשאות היא בשביל כבוד עצמו התקינו שלא ירדוף שום אדם אחר התנשאות אלא יכרה מן ההתנשאות ואין תורמין אלא על ידי פיים פ"י היינו לא ירצה שום אדם בהתנשאות אלא עד שיבואו כל העם ויפייסו אותו שיקבל רבנות אוי יקבל אבל בלא פיוס" לא יקבל ולא ירדוף אחר התנשאות כי לא מצינו בדור הזה שיהא כוונתו לשם שמים כמו שמצינו (הוריות יג ע"ב) [פ] שהתקין רבן גמליאל כבוד לעצמו וכבוד לנשיא וכבוד לאב ב"ד ואח"כ כשראו ר' מאיר ור' נתן התייעצו לבטל הדבר ובוודאי לא היו כוונתם ח"ו בשביל כבוד עצמם אלא בשביל כבוד השי"ת:

פא [פ] **כשאדם** משמה עצמו בשמחה של מצווה והשמחה

גדולה כל כך עד שנוגעת עד רגליו היינו שמרד מחמת שמחה זה הבחי' נקרא **ונביא לבב חכמה** (תהלים ז) הרגלים הם נצה והוד [פ] בחי' נביאים [פ] נתעלים לבחי' לב על ידי השמחה שבלב כי השמחה מעלה אותם וזהו הרקוד שמעלה רגליו בכל פעם [פ] וכשלומד תורה או שעושה מצוה בכל כך שמחה שהשמחה נוגעת עד רגליו ומעלה את רגליו למעלה בזה נתעלים כל תומכי דאורייתא שהם נקראים סמכי קשוט [פ] וזה פ"י (ישעיה מא) **צדיק יקראוהו לרגלו** כי התורה והמצוה נקראים צדק כמו שאמרו רז"ל (חולין פט) **צדק תדברון וכו'**, וכמ"ש (תהלים קיט) **כי כל מצותיך צדק**: גם הדיבור הרע נקרא רגל כמ"ש (שם טו) **לא רגל על לשונו** גם הוא נתעלה: גם אדם נתעלה בממון הנקרא רגל כמו שכתוב (דברים יא) **ואת "היקום אשר ברגליהם** [פ]: גם כל המדריגות התחתונות המכונים בשם רגלים נתעלים ע"י שמחת תורה ומצוה כמו שכתוב **צדק יקראוהו לרגלו** שהתורה והמצוה הם קוראים למעלה את אלו המדרגות" התחתונות וזה שאמרו רז"ל וכבא בתרא י: מי שאין לו בנים משמה" את אשתו בדבר מצוה כי אשה נקראת רגל [פ] כמו שכתוב (שמואל א' ב') **רגלי חסידיו**

פ פא פב

מוהר"ן תנינא

לח.

ישמור (ט) נמצא שעל ידי השמחה הוא מעלה ומקשר אותה לבחי' צדק הנקרא הא [פ] ושם עיקר הזרע כמו שכתוב (בראשית מז) **הא לבב זרע** [פ] גם ברא כרעא דאבוה [פ] ועירובין ע: גם אמונה נקרא רגל כמו שכתוב"א (מכות כד) בא הבקוק והעמידן על אחת וכו' [פ] (וכן) כל הדברים הנקראים רגל נתעלים:

פב [פ] (דברים כא) **כי תצא למלחמה וכו'**. כתיב (תהלים קלט) **אחור וקדם צרתני**, זה בחי' כסדר ושלא כסדר. קדם הוא בחי' כסדר, בחי' אלף בית כסדר. ואחור הוא בחי' תשר"ק שלא כסדר. וזה בחי' אדם וחוה, כסדר ושלא כסדר. הו"ה במילוי אלפין גימטריא"מ מ"ה, אדם. וחוה הוא בחי' מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה [פ]. וחוה לשון דבור כמו שכתוב (תהלים יט) **ולילה ללילה יחזה דעת** היינו מלכות פה כי המלכות נקרא דיבור ע"ש כי אוי"ו מלך בלא עם [פ] ואין העם יודעים רצונו אלא אם כן כשהמלך מגלה מחשבתו ורצונו לתוך דיבורו נמצא שעיקר ההנהגה"מ מלכותו אינו אלא על ידי דיבור וזה פ"י מלכות פה וזה שאנו רואים שלפעמים הולך להאדם שלא כסדר כי שלימות של כל הדברים אינו אלא כשהם מיוחדים ומקושרים בו יתברך כי השלימות ה'המילוי הוא החיות כי אבר שנסתלק ממנו החיות אוי נקרא חסרון והחיות היא המוחין והשכל כמו שכתוב (קהלת ז) **והחכמה תחי' וכו'** והחכמה היא"ל בחי' מ"ה כ"ח מ"ה [פ] מ"ה היינו מ"ה כחינו [פ] ומ"ה הוא אדם כי לית אדם בלא אלף [פ] היינו הו"ה במילוי אלפין היינו הקב"ה הוא חיות של כל הדברים כמו שכתוב (נחמ"ו ט) **ואתה מחי' את כולם** נמצא זאת הבחי' מלכות חוה כשהיא מקושרת לאדם לבחי' מ"ה היינו להקב"ה אוי יש לה שלימות כי השכל שהקב"ה שם בהנהגת מלכותו בזה הוא מחיה אותה כ"ש **החכמה תחי'** וזהו [פ] (תהלים כד) **לח' הארץ ומלואה כשהארץ** היינו בחי' חוה מלכות מקושרת לח' אוי הוא במלואו ובשלימות ומי שמחלק בחי' חוה מלכות לעצמו שאומר **אנא אמלוד** [פ] בזה הוא מחלק ומפריד אותה מהקב"ה אוי אינה בשלימות כי עיקר חיותה מ"ה היינו השכל וזה (ירמ"ו ז) **כי בכל חכמי הגוים** **ובכל מלכותם מאין כמוך** פ"י שְׁלָם אין כ"כ גדול להחיות את מלכותם וכשהוא מחלק את מלכות לעצמו אוי הולך לו שלא כסדר כי הוא בתוך בחי' שלא כסדר היינו מלכות חוה תשר"ק וכשזאת הבחי' חוה היא מקושרת להאדם היינו להקב"ה אוי הולך לו כסדר כי באתר דאית דכר נוקבי' לא אידכר"ו תמן [פ] (זוהר חקת קפג: וע' זוהר בא לח: לט.) נמצא כי בחינות חוה שלא כסדר נתבטלים על ידי האדם כסדר:

ובחי' כסדר נקרא יו"ד"ש שמלכות הנקר' דל"ת לית לה מגרמה כלום [פ] והקב"ה ממושיך לה חיות החכמה הנקרא יו"ד [פ]

תורה אור

הבוקר ב (ד) תמה נפלה לא ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יחיה:

תורה פא תהלים ז (יב) למנות מינו פן הודע ונביא לבב חכמה. ישעיה מא (ב) מי העיר ממדבר צדק יקראוהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן קצקו תרבו קצש גוף

קשת: תהלים קיט (קעב) תען לשוני אמרתך כי כל מצותיך צדק: תהלים טו (ג) לא רגל על לשנו לא עשה לרעותו רעה ותרפה לא נשא על קרבו:

דברים עקב א' (ו) ואשר עשה לדתו ולאבותיו בני איליא בן ראובן אשר פתחה הארץ את פיה ותבלעם ואת בנייהם ואת אלהיהם ואת כל היקום אשר ברגליהם בקרב כל ישראל:

שמואל א-ב (ט) רגלי חסדו וחסדיו: ישמור ורשעים בחשך יקמו כי לא כחה יגבר איש: בראשית מז (כג) ואמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה הא לכם ירע וירשעם את האדמה:

תורה פב דברים כי תצא כא (ו) כי תצא למלחמה על איבך ונתנו ידוד אליהם ביד ושבית שביה:

תהלים קלט (ה) אחור וקדם צדתי ותשת עלי פקדתי: תהלים יט (ג) יום ליום יביע אשר ילקה ללקה ותמה דעת:

תהלים ז (יב) כי בצל תהקמה בצל הקספ ויתרון דעת תהקמה תמיה בקליה:

נחמיה ט (ו) אמה הוא ידוד לבדך את (אמתה) עשית את השמים שמי השמים וכל צבאים הארץ וכל אשר עליה השמים וכל אשר בהם ואמה תחתה את פלם וצבא השמים לך משמתיים:

תהלים כד (א) לידוד ממוזר לידוד הארץ ומלואה תבל וישבי בה:

מלכים א-א (ה) ואנחה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך ויגע לו רכב ופרשים וימשישם איש רצים לפניו: ירמיה י (ו) מי לא יאדף מלך הגוים כי לך האמה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך:

¹ כידוע צדק מלכותא קדישא (פתח אליהו) כנגד ה' אחרונה של שם

הויה. ועיין תקוני זוהר דף פב: אשר זרעו בו על הארץ דא שכניתא, דכל זרעין אתכלילן בה.

² עיין לעיל תורה נג ושם נרשם

³ בן הוא רגל של אביו

⁴ גם בדפדפ"ר - נקרא, ומתורצו - וקראת

⁵ בדפדפ"ר - כ"ש, בתורד - כמו שכתוב, ומתורלו - כשחיל (וצ"ע אולי

באמת עיקר כוונת רבינו לפסוק שמתנו למדו שם)

⁶ הוספה זו נמצאת כבר בדפדפ"ר (כנראה כי נוספה אחרי שרבינו הגיה את התורה)

⁷ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

⁸ בתקפא (דברים מא) ובתשכח תוקן

⁹ מתורצו - גימטריא"א

¹⁰ * פתח אליהו

¹¹ בתקפא - א

¹² רבינו בחי' ויבש לח ל' ד"ה ועל דרך הקבלה ובהקדמה לפרשת

בלק כב ב'. ולעיל תורה טו אות ז'. ותורה זו [דף כב.] ותחילת תורה

טט. וסוף תורה עז. ותורה קלה. ותורה ריש.

¹³ מתורצו - הנהגות

¹⁴ גם בדפדפ"ר- והמילוי הוא, בתרלו- והמילוי- ה א, ומתורצו- והמילוי היא

¹⁵ גם בדפדפ"ר- היא ומתורצו - הוא

¹⁶ זוהר ח"ג דף דף כח. ודף לד. ודף רלה: ותקוני זוהר דף ד. ודף לא:

ועוד

^{*} מתורצו - שוין

² הבקוק ב' ד' דהיינו כי אמונה נקלחת נגל ופסיעה עניית הנגל ועיין לעיל

תוכי' י קמח לוח' ז רגלי כמנשור ז אמונה ונשו רגלי הלא כפירה

³ מלך בלי כתר (כי הכתר נעשה מלפני העם להמליכו, ולו הוא לטון ה')

⁴ בדפדפ"ר- פיוס, בתקפא- פ' ט, בתורד- פייס, ומתורלו - פיוס

⁵ ע"ש שהכוונה לרשב"ג השני שהיה בעצמו נביא, ותיקן כבוד לנשיא

ואב"ד ולראש ישיבה. וצ"ע.

⁶ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

⁷ לעיל תורה מא ותורה נד אות ב' בהגה שם [דף סא.] ציין לסבא

דמפטיש דף צח. וזוהר ח"ג דף קצד. ודף רגנ. ועיין בתקוני זוהר דף

יז. דף לה. תרין שוקין דאינון נ"ה

⁸ עיין לעיל תורה ג' שהוא מקום ניקית הנביאים, ושם נרשם ועיין

תקוני זוהר דף ז. ודף יג. תרין שוקין נביאי קשוט

⁹ עין לעיל תורה י' אות ו' דמ"ש בב"ר ויצא ע' לבו נשא את רגליו

היינו רקוד

¹⁰ בפתח אליהו תקוני זוהר דף יז:

¹¹ בתורד-זא וכל תי היקום (כלשון הפסוק)

¹² * פסחים קט. [אר"א זה ממנו של אדם שמעמידו על רגליו]

¹³ מתורצו - המדריגות

¹⁴ גם בדפדפ"ר- ותורד - משמח. ומתורלו - ישמח (כלשון הגמ')

¹⁵ עיין ע"ש שער מד פ"ו כל קומת הנקי' כנגד נה"י שלו.

¹⁶ עיין זוהר וירא דף קיב:

מאמר בראשונה כל הרוצה לתרום תורם

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

רבנו מודיע לנו בתורה זו שבדור הזה אין אדם שמבקש התנשאות לשם שמים. ומזהיר שהס"מ מסית צדיקים להראות קצת צביעות כדי שיבחרו בהם להנהיג, ואח"כ יחזרו לצדקתם. ומזהיר מקנאה בבן גילו המתנשא, כי הקנאה יכולה להפיל לכפירות. ואומר כי יש המתנשאים ע"י עזות שלא ברצון שמים.

ליקוטי הלכות

אין

שיחות השייך לתורה זו

שיח שרפי קודש – חלק ג תקמד אמר רבי אברהם בן נחמן בכל מקום שמדבר רבנו מענין "מפרסמים של שקר", צריך כל אחד מאנ"ש לכוון ולחשב זאת על עצמו, שיזהר וישגיח כל אחד שלא יעשה חלי'ה שום פעלה של פרסום וכבוד ושישגיח שלא יעשהו אחרים למפרסם של שקר, ולא יתן שיטעו בו אחרים.

שיח שרפי קודש – חלק ו ריד ה'יה אומר רל"י ל' לענין הכתוב 'דבר שקרים לא יבן לנגד עיני' (תהלים קא), שיש בכלל זה גם אדם זה שאינו נזהר בפרסומו וגורם שידיברו עליו דברי שבח וכבוד שקריים, וגם עליו נאמר 'דובר שקרים לא יבן לנגד עיניו יתברך, שכמו שאסור לו לדבר שקר, כמו כן אסור לו לגרם שידיברו עליו אחרים שקרים ודמיונות שאז גם הוא נכלל בכלל 'דובר שקרים לא יבן לנגד עיני'. ועל כן לא אמר הכתוב 'מדבר שקרים' בפעל ממש. אלא 'דובר שקרים', שגם בשמתנהג באופן כזה שגורם לאחרים שידיברו עליו שקרים גם הוא לא יבן לנגד עיני חס ושלום.

שיח שרפי קודש – חלק ו שח – על השיחה המובאת בשיחות הר"ן סימן נ"א במה שאמר רבנו ז"ל את זה תקבלו מאתי שלא להניח שהעולם יטעה אותנו וכו', היו אומרים: ראש כל הטעיות והרמאיות שיכולים להטעות העולם את האדם הוא בפרסום של שקר וכבוד מדמה, שבשנותנים לו את זה הסובבים אותו יכול לפל במהרה לטעיות ודמיונות של גדלות וכבוד, על אף שלאמת אינו כי אם דמיון של שקר שוא והבל. ואין שום אדם שאינו עומד בספנה זו, כי בכל אדם ואדם יש מקום שיכול לחלחל בו חן של שקר ותאות הפרסום באיזה מדרגה ומעמד שעומד בו.

שיח שרפי קודש – חלק ו רנב אמרו על המבאר בתורה ו' "שבשורדף אחר הכבוד הפל חוקרים אחריו אם הוא ראוי לכבוד הזה אם לאו שמה שאמר "הפל חוקרים", הפניה גם למטה כאן בעולם הזה ובעקר וביותר, ששואלים בשמים אם הוא ראוי לכבוד הזה אם לאו.

הקדמה

בכמה תורות רבנו מזהיר מהכבוד ומלהיות מפורסם שהוא בסכנה לפגום מאד ולהפסיד הרבה. כאן רבנו מבאר כיצד רמוז במשנה ביומא כב ההבדל בין דורות ראשונים שהיו בהם שבקשו שררה לשם שמים, לדורות אחרונים שאין בהם מי שרוצה שררה לשם שמים, ועוד שיש בהם קנאה עד כדי שכך שיש שנופלים לכפירות כשוראים חבריהם שזכו לשררה ולא הם.

רבנו מדבר מהתנשאות להנהיג את הדור, מה שהיום כבר לא נמצא אלא רק מנהיגי קהילות, אבל למעשה אין הבדל. ומזהיר כאן צדיקים שנדמה להם שראויים יותר מחבריהם להנהיג את הקהילה או את הדור, וחושבים שטוב לקהלה שיראו קצת צביעות שהם יותר ראויים להנהיג מחבריהם, כדי שיבחרו בהם ואח"כ יחזרו לצדקתם, ומזהיר רבנו שזו עצת היצר הרע, שצדיקים שרצו התנשאות לשם שמים נזהרו ממנה ודחו אותה.

וגם מסביר נראה שבאמת קשה מאד לחזור מצביעות, כי אדם שעדיין לא נתפרסם באיזה הנהגה טובה לא מצפים ממנו שינהג בה, אבל אחרי שכבר התפרסם שנוהג בה, אזי אם יחזור בו יתמעט כבודו. והכבוד היא תאוה שאין לה גבול, ולא מבעי שכמעט אי אפשר לוותר על קצת ממנה, אלא בוודאי שיתאוה לעוד יותר.

עוד מזהיר רבנו שגם בין גדולי ישראל יש בעלי עזות שדוחפים את חבריהם כדי לקבל התנשאות. ומזהיר את חבריהם שנדחפו שלא יהיה להם חלישות הדעת, ולא יקנאו בחבריהם שעלו לגדולה יותר מהם, כי עזות היא

מלכות בלא תגא, דהיינו שהיא לא התנשאות דקדושה, כי לא ברצון ה', אלא בכח העזות שבהם. ולכן אין להם להרהר על הנהגת ה', וליפול לכפירות כמו שקרה לכמה צדיקים. כי הקב"ה מאריך אף, אבל לא מוותר, ועתיד הכבוד שלקחו לדון אותם כמבואר בתורה קלא, והכבוד שמקבלים בעוה"ז ינוקה להם משכר עולם הבא כמבואר בתורה רלו.

ועל כן אדם צריך לברוח מהכבוד ומהתנשאות אפילו כשהוא חושב שאין ראוי יותר ממנו בדור או בקהלה וכו'. כי אין בדור הזה מי שרוצה התנשאות לשם שמים באמת. ויזהר מאד מעצת היצר וכל מיני סברות של מורה התר, כי הן מהיצר הרע. וראה בתורה קלא לאיזה סכנה הוא רוצה להכניס עצמו שישקלו במאזנים את מעשיו כל רגע שמקבל כבוד, וראה בתורה רלו שכל כבוד בעולם הזה מנקים לו מעולם הבא ומי שנעשה מפרסם לצדיק גדול קרוב מאד שקיבל את כל שכרו בעולם הזה עי"ש.

רבנו ממשיך את ההתנשאות לתרומת הדשן, ונראה כי תרומה לשון הרמה, וכמו שתרומת הדשן היא שהכהן עולה למזבח ומרים מלא המחתה של גחלי אברי קרבן שנתאכלו ונעשו דשן, ומניח אותם על רצפת העזרה בצד מזרח לכבש ונעשה בהם נס שנבלעים ונהפכים חלק מרצפת העזרה. כך מנהיג הדור לשם שמים עולה בכבשונו של עולם מורם מעם, בחי' הכהן שבכל לילה מעלה את עצמו על המזבח, ומברר ובוחר צדיקים עובדי ה' הנשרפים על קדושת ה' ובוחר מהמאכלות הפנימיות ומרים ומנשא אותם לתת להם גדולה היא השפלות (כמבואר בתורה עב תנינא) ועל ידי המוחין שמאיר בהן מרגישים שפלות כרצפת העזרה. דהיינו לא פעם אחד את המיוחדים בעם, אלא בכל לילה מברר עוד ועוד מהעם ומעלה את המסוגל יותר למדרגה גבוהה יותר ממה שהיה, ומאיר לו אמת מציאותו ית' עד שזוכה לשפלות כרצפת העזרה.

קושיות

- א. צ"ע שאומר דורות ראשונים היו רוצים התנשאות לשם שמים מביא ראייה מרבן גמליאל ולדורות אחרונים שרצו שלא לשם שמים מביא את ירבעם שהיה לפניו, וצ"ע שלא הביא גם את קרח לדוגמא. ונראה שאדרבה כיון שבדורות ראשונים היו מעטים לכן פרסמן הכתוב.
- ב. דורות הראשונים שהיו צדיקים, בשביל זה כל מי שרצה לזכות בהתנשאות, אם היה גדול בדורו היה נעשה מנהיג הדור. צ"ע מי לנו גדול ממש רבנו שסרב להיות מנהיג הדור. גם אחרי שהקב"ה תהווכח עמו שבוע שלם. וגם לאהל מועד סבר שאינו ראוי להיכנס, ובויקרא רבה אמרו שמי שחושב שהוא כן ראוי נבלה טובה ממנו. וצ"ל שיש חילוק בין להיכנס לאהל מועד שראוי לירא מהשכינה ששם. להנהיג הדור שחייב מנהיג ובלא זה מתרחקים מהקב"ה. ואע"פ משה רבנו סרב מרוב ענוותנותיה, וגם שידע ברה"ק התלאות והמחלוקת שיעברו עליו.
- ג. עיין תורה יח שהחרון אף שיש על הדור גורם לצדיקים הראויים להנהיג את הדור שיחשבו שאינם ראויים. ושם רבנו אומר זאת על מש רבנו וא"כ עדיין קשה כנ"ל. כיצד יתכן שיש הרוצה התנשאות לשם שמים.
- ד. צ"ע לדברי רבנו רבן גמליאל רוצה בהתנשאות לשם שמים א"כ לכאורה היה זה כבוד אלקים הסתר דבר ולא כבוד מלכים חקור דבר. א"כ מדוע רבי מאי ורבי נתן חקרו אחריו.
- ה. בסוף התורה התקין ר"ג כבוד לעצמו ולנשיא ולאב"ד, וצ"ע כי בגמרא מבואר שזה היה רשב"ג השני והוא בעצמו היה הנשיא שתיקן כבוד לנשיא ולאב"ד ולראש הישיבה.

עד כאן ההקדמה

※

תורה פ [ב]

איתא בפרק שני מסכת יומא דף כב. א בראשונה כל מי שרצה לתרום תרומת הדשן תורם וכו' פי' דורות הראשונים שהיו צדיקים בשביל זה כל מי שרצה לזכות בהתנשאות

² לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

³ יומא דף כב. משנה בראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם ובזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש כל הקודם את חבירו בארבע אמות זכה ואם היו שניהן שוין הממונה אומר להן הצביעו ומה הן מוציאים אחת או שתיים ואין מוציאים אגודל במקדש מעשה שהיו שניהם שוין ורצין ועולין בכבש ודחף אחד מהן את חבירו ונפל ונשברה רגלו וכיון שראו בית דין שבאין לידי סכנה התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפייס ארבע פייסות היו שם וזה הפייס הראשון;

רש"י – בראשונה כל מי שרוצה לתרום – כל כהן שהיה מאותו בית אב רוצה לתרום הדשן שחרית תורם, ולא היה פייס לדבר: ובזמן שהן מרובין – הבאים לתרום, זה אומר אני תורם וזה אומר אני תורם, זה היה משפטו: רצין ועולין בכבש – שהוא שלשים ושתיים אורך: וכל הקודם בהן – ליכנס לתוך ארבע אמות עליונות של כבש הסמוכות לראש המזבח זכה לתרום, וזהו גורלם: ואם היו שניהם שוים – בכניסתן, אין אחד מהן זוכה לתרום, אבל מעתה כולם באין להטיל גורל, ומהו הגורל הממונה על הפייסות אומר לכולם: הצביעו –

שסבר שבכוחו להנהיג את הדור לקרבם להקב"ה (וכמבואר בתורה א' תנינא אות ז' שירא שמים כיון שדבריו נשמעין יש לו תאוה להתמנות), לכן רצה בהתנשאות הנקרא **דשן כ"ש (תהלים כג)** **דשנת בשמן ראשי** ופרש"י נמשחתי על פיך למלך. וברמב"ם¹⁷ כשמעמידין מלך מושחין אותו בשמן המשחה. לשון המשנה היה **תורם** את תרומת הדשן כנ"ל, ומפרש רבנו **והיה מנהיג הדור** : צ"ע הדמיון של תרומת הדשן להנהגת הדור, ולעיל ביאר שהדשן רומז לשמן המשחה שבו היו מושחין את המלך למנותו למלך, וצ"ע הרי תרומת הדשן היא שלוקח במחתה מאיברי הקרבנות שנתאכלו, מהתפוח שעל המזבח (שהוא צבור כדמות תפוח של איברי הקרבנות שנשרפו ונעשו גחלים) ומניח את התרומה שהרים סמוך לתחתית הכבש במזרחו. ואולי כי תרומה לשון הרמה, וכמו שתרומת הדשן היא שהכהן עולה למזבח ומרים מלא המחתה של גחלי אברי קרבן שנתאכלו ונעשו דשן, ומניח אותם על רצפת העזרה בצד מזרח לכבש ונעשה בהם נס שנבלעים ונהפכים חלק מרצפת העזרה. כך מנהיג הדור לשם שמים עולה בכבשונו של עולם מורם מעם, בחי' הכהן שבכל לילה מעלה את עצמו על המזבח, ומברר ובוחר צדיקים עובדי ה' הנשרפים על קדושת ה' ובוחר מהמאכלות הפנימיות ומרים ומנשא אותם לתת להם גדולה היא השפלות (כמבואר בתורה עב תנינא) ועל ידי המוחין שמאיר בהן מרגישים שפלות כרצפת העזרה. דהיינו לא פעם אחד את המיוחדים בעם, אלא בכל לילה מברר עוד ועוד מהעם ומעלה את המסוגל יותר למדרגה גבוהה יותר ממה שהיה, ומאיר לו אמת מציאותו ית' עד שזוכה לשפלות וענוה כרצפת העזרה.

המשך המשנה **ובזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש כל הקודם את חבירו בארבע אמות זכה**. ומפרש רבנו **היינו כשהיו מרובין רצין רבים שרוצים בהתנשאות הנ"ל שכל אחד אומר אני רוצה להנהיג הדור**, אזי **עולין בכבש**, מפרש רבנו **כבש היינו כבשונו של עולם** היא הנהגת ה' את העולם בדרך מכוסה¹⁸ כמבואר בגמרא¹⁹ **{עי' חגיגה יג.} [ט"ז/יט] היינו מי שידע²⁰ והשיג יותר בסודות התורה לזה היו ממנין פרנס על הציבור** כי להנהיג את הדור נכון, ולקרב את כולם להקב"ה, צריך שלבד מידיעת ההלכה, לדעת סודות התורה וזהו המשך המשנה **כל הקודם את חבירו בד' אמות** ומפרש רבנו **היינו ארבע אמות של הלכה** כמבואר בגמרא **{ברכות ח.} [א"ב/יב]** שאמרו מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה. ומפרש רבנו שהלכה הכוונה לכל עצה

הוציאו אצבעותיכם, כל אחד יראה אצבעו, כדמפרש לקמן בפירקין מקיפין ועומדין בעגולה, בא הממונה ונטל מצנפת מעל ראש של אחד מהן, וממנו פייס מתחיל לימנות, ומוציא כל אחד ואחד אצבעו למנין, והממונה אומר כל שהמנין כלה בו הוא זוכה: ומוציא מפיו מנין, או מאה או ששים, הרבה יותר משהיו שם הכהנים, ומתחיל למנות מזה שנטל מראשו המצנפת, וסובב והולך ומונה וחוזר חלילה, עד סוף המנין, ומי שהמנין כלה בו הוא הזוכה, וכן לכל הפייסות: **אחת או שתים** – בגמרא פריך לה עלה: **ואין מוציאין אגודל במקדש** – בגמרא מפרש מפני הרמאין, כשיקרב המנין לכלות ויביט למי יכלה, יוציא זה העומד לפניו שתי אצבעות כדי שימנה בשני בני אדם וימחר המנין לכלות בו, והממונה לא יבין, לפי שאדם יכול להרחיק אגודל מן האצבע הרבה, ונראין כאצבעות שני בני אדם:

¹⁷ תהילים פרק כג (ה) תַעֲרֶךְ לִפְנֵי שְׁלֹחַן נֶגֶד צַרְרֵי דְשָׁנֶת בְּשֶׁמֶן רֹאשֵׁי פֹסֵי רֹוֹיָהּ:

רש"י (ה) דשנת בשמן ראשי – כבר נמשחתי על פיך למלך. כוסי רוייה – לשון שובע:

¹⁸ רמב"ם יד החזקה הלכות מלכים פרק א הלכה (ז) כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה שנאמר ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקהו.

¹⁹ בארמית **כיבשא** פירושו טמון מכוסה ונסתר. ראה חולין צג: רישא בכיבשא פרש"י הראש כשרוצים להסיר שערו נותנין עליו מים ומטמינין אותו ברמץ.

²⁰ עיין ברכות י. שחזקוהו המלך גגור עליו מיתה כיון שלא נשא אשה וכשתירץ עצמו לישעיה הנביא שידע שיוולדו לו בנים רשעים אמר לו הנביא בהדי כבשי דרחמנא למה לך עליך לעשות את שלך, והקב"ה יעשה את שלו. ופרש"י – כבשי דרחמנא – סתרים דהקדוש ברוך הוא, כמו רישא בכבשא (חולין צג:) בהטמנת האפר:

¹⁷ עיין לעיל תורה טד קמא טד קמא [נד: טור ב']

¹⁸ חגיגה יג. מנין שאין מלמדים מעשה מרכבה, רבי אבהו אמר מהכא כבשים ללבושך – דברים שהם כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך. ופרש"י – כבשונו של עולם – סתרו של עולם, כמו רישא בכבשא (חולין צג, ב). בהדי כבשי דרחמנא למה לך (ברכות י, א), ממני יצאו כבושין (מכות כג, ב):

וזהר ח"ג פנחס רע"מ דף רכו. – את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, דאיהו רזא דכבשי דרחמנא, דאוקמוה עלייהו רבנן, גבי כבשי דרחמנא למה לך, אלא מלין דיהון תחתו כבשוני דעלמא, יהון מכוסין תחתו לבושך, מה לבוש איהו מכסה על גופא, אוף הכי צריך לכסאה רזין דאורייתא, כל שכן רזין דקרבנין, דאינון כגונא דקריבו דאתתא לגבי בעלה, ומה קריבו דתרווייהו צריך באתכסא, אוף הכי צריך קרבן לכסאה לון מבני עריין רשיעייא חצופין דלית לון בשת פנים ולא ענוה:

¹⁹ צ"ע מאי ידע והשיג: לכאורה צ"ל רק והשיג.

²⁰ מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. וכינוי מנאל כאן שכלכה היינו סודות התורה.

²¹ ברכות דף ח. דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד.

אמיתית בעבודת ה', ובספר המדות (עצה א') אמר אל תשאל עצה אלא ממי שיודע סתרי תורה. וראה בהקדמת מהר"ח לשער ההקדמות¹⁹ שכל הגמרא סדרו חז"ל ע"פ הסוד וכמבואר בזוהר רע"מ פנחס רמד: את המשך המשנה זכה מפרש רבנו שזה היה זוכה לתרומת הדין דהיינו לבחינות הפסוק הנ"ל בתהלים דשנת בשמן וכו' שרומז למשיחת מלך בשמן המשחה על ראשו, דהיינו שמינו אותו למנהיג הדור:

המשך המשנה ואם היו שניהן שוין הממונה אומר להן הצביעו ומה הן מוציאים אחת או שתיים²⁰ ואין מוציאים אגודל במקדש. ומפרש רבנו פי' כשהיו שנים שוין בהשגת סודות התורה כנ"ל, שעל ידה היו זוכין להתנשאות כמו שכתוב על חכמת התורה (משלי ח')²¹ בי מלכים ימלוכו פירוש שהיודע חכמת התורה הוא הראוי למלוך על ישראל, לקרבם להקב"ה, וכל אחד מחכמי ישראל רצה להתנשאות לשם שמים, והמשך המשנה אזי הממונה ומפרש רבנו היינו היצר הרע היה מסית, והמשך המשנה ואומר להם הצביעו ומפרש רבנו היינו שיראה איזהו צביעות בפני המון עם כדי שיחזיקו אותו שהוא היותר ראוי להיות מנהיג הדור ויקבלו אותו לרב מנהיג הדור כנ"ל והממונה היינו היצר פיתה את כל אחד על צביעות והיקל להם ואמר להם המשך המשנה ומה הן מוציאים אחת או שתיים. מפרש רבנו פירוש אמר ומה הן היינו מה היא עבירה בזה שתוציא צביעות פעם אחת או שתיים ואחר כך כשתהא מוחזק אצל המון עם לצדיק אזי תחזירי לצדקתך ולאמיתתך? אבל הצדיקים האלו אין מוציאים שום צביעות ואין שומעין לעצת יצר הרע מחמת גודל הכרתם בגדולת²² הבורא שמלא כל הארץ כבודו [ט] ורואה ויודע הכל ומתביישין לפני השם יתברך להראות איזהו צביעות וזהו המשך המשנה אין מוציאים אגודל במקדש מקדש היינו

¹⁹ הקדמת מהר"ח לשער ההקדמות שבעץ חיים – ואמנם בעולם האצ"י אשר שם הקב"ה יושב ועוסק בתורה כנוצר במדרז"ל וגם בדברי המתרגם על פ' דודי צח ואדום וכמשה ואהיה אצלו אמון וגו' הנדרש לרז"ל על בריאת העולם שהיה הקב"ה מביט בתורה ובורא עולמות ואין ספק כי לא כמעשה אדה"ר ולא כמעשה דבני חרי וכמעשה אתונו דבלעם וכיוצא בהם בהיותם כפשוטם היה משתעשע בהם הקב"ה אלפים שנה קודם שנברא העולם ובורא בהם עולמות: אמנם שעשויות של הקב"ה בתורה והיותו בורא בה את העולמו היתה בהיותו עוסק בתורה בבחי' הנשמה הפנימית שבה הנקרא רזי תורה הנקרא מעשה מרכבה היא חכמת הקבלה כנודע אל היודעים וטעם הדבר הוא להיותו עולם האצילות העליון מאד טוב ולא רע דלא יכיל להתערבא עמיה קליפה ועליה אתמר וכבודי לאחר לא אתן כנוצר בספר התיקונים ד' ס"ו תיקון י"ח וכן בסה"ז בפ' בראשית דכ"ח ע"א ע"ש ולכן גם התורה אשר שם איננה רק מופשטת מכל לבושי הגופנים משא"כ למטה בעולם היצירה עולם דמטרו"ן הנק' עבד טוב והוא הנקרא עץ הדעת טוב מסטרא ומסטרא דסמאל שהוא קליפין דיליה נקרא עבד רע כי התורה אשר שם הם שית סד"מ הנקראים שפחה כנ"ל וכנוצר בפרשת בראשית שם דף כ"ז ע"א ולכן נקראת משנה לפי ששם יש שינויים הפוכים טוב מסטרא דעבד טוב היתר כשר טהור רע מסטרא דעבד רע איסור טמא פסול. גם הוא מלשון כי מרדכי היהודי משנה למלך שהיה שפחה הנקרא עבד מלך מלך גם נקרא מלשון שינה כנוצר בפרשת פינחס דף רמ"ד ע"ב קם זמנא תנינא ואמר מארי מתניתיך נשמתין ורוחין ונפשין דילכוך אתערו כען ואעברו שינא מניכוך דאיהו ודאי משנה אורח פשט דהאי עלמא ואנא לא אתערנא בבו אלא ברזין עילאין דעלמא דאתי דאתון בהון לא ינום ולא ישן. וזה יובן במ"ש יותר למעלה שם ורבנן דמתניתיך ואמוראי כל תלמודא דלהון על רזין דאורייתא סדרו ליה ונמצא כי המשנה והש"ס הם הנקרא גופי תורה: . והנה דבריהם כחלום בלי פתרון ורזיה וסתריה הפנימים הנקרא נשמת התורה הם הם פתרון החלום הנפתר בהקיץ בסוד אני ישנה ולבי ער וכמ"ש חכמים ז"ל במחשכים הושיבני כמתי עולם זה תלמוד בבלי אשר איננו מאיר אלא ע"י ס"ה הם הם רזי תורה וסתריה אשר עליהם נאמר ותורה אור ואין ספק כי כמו שהיצר נקראת עבד ושפחה בערך האצ"י ונקרא קליפין ולבושין דחול כנוצר בהקדמת ספר התיקונים ד"ג ע"ב וז"ל וביומי דחול לביש עשר כתות דמלאכיא דמשמשי ליי"ס דבריא וא"כ אין לתמוה כי התורה אשר שם שהיא המשנה תהיה נקרא שפחה וקליפין דתורה דאצילות וז"ס כל הבשר חציר הנ"ל במאמר הראשון כי כמו שהחטה שהיא בגימטריא כמנין כ"ב אותיות התורה הגנוזה תוך כמה קליפין ולבושין שהם הסובין והמורסן והתבן והקש והעשב הנקרא חציר כן המשנה אצל סודות התורה נקרא חציר וזה נרמז בס"ה פ' כי תצא בר"מ דרע"ה ע"ב אצל רבנן ווי לאינון דאכלין תבן דאורייתא ולא ידעי בסתרי אורייתא...וכו' ע"ש.

²⁰ מתולד - שנים

²¹ משלי פרק ח (טו) ב' מלכים ימלוכו ורזנים יחקקו צדק:

²² גם בדפוס ותולד - איזה, ומתולד - איזה

²³ בדפוס תחזיר, בתקפא - לא ברור, בתולד - תחזיר, מתולד - תחזיר

²⁴ גם בדפוס - בגזולת, בתשכס - בגזלות

²⁵ * ישעיה ו'

שכלם כמו שאמרו רז"ל (ברכות לג/א) מי שיש בו דיעה כאלו נבנה מקדש בימיו כי עיקר המקדש הוא שעל ידו היתה השראת שכינה בירושלים ועל ידה זכו כולם לדעה כי המקדש בחי' צוואר העולם המחבר שמים וארץ. וזהו פירוש אין מוציאים דהיינו לא מראים צביעות כאילו אני גדול בשכלי ודעתי יותר מהאמת, כדי שימנו אותי למנהיג הדור:

עד כאן דיבר מדורות ראשונים שהיו צדיקים ומכאן המשנה רומזת לדורות אחרונים שרוצים את ההתנשאות שלא לשם שמים. וזה רמוז בהמשך המשנה **מעשה שהיו שניהם שויב ורצין ועולין בכבש ודחף אחד מהן את חבירו ונפל ונשברה רגלו וכיון שראו בית דין שבאין לידי סכנה התקינו שלא יהא תורמין אלא בפייס.** ומפרש רבנו **נשברה רגלו היינו כפירה כמו שאמרו רז"ל (מכות כד/ב) תרי"ג מצוות קבלנו בסיני וכיון שנמעטו הכוחות לקבל עול מצוות רבות כראוי, על כן באו נביאים ולמדו באיזה מצוות להשקיע את עיקר הכוחות, וכבר בימי דוד נתמעטו כל כך שהעמידן על אחת עשרה, ואח"כ בימי ישעיה העמידן הנביא על שש ובימי מיכה על שלש עד שבא חבקוק והעמידן על אחת דהיינו שכל התורה עיקר עמידתה על רגל אחת דהיינו על האמונה כמו שכתוב **וצדיק באמונתו יחיה** [ז] נמצא שבירת רגל רמוז לשבירת האמונה דהיינו כפירה. דהיינו **מחמת קנאה שקנא את חבירו כיון שהיו שניהם שויים בהשגת התורה וחבירו דחף אותו על ידי זה כפר בעיקר:** ואע"פ שאנו מדברים בצדיקים גדולים יכולה הקנאה להעבירם על דעתם להרהר על הנהגת ה', עד כדי שיפלו לכפירות, שהרי **גם ירבעם** אע"פ שהיה צדיק גדול ובדורות ראשונים, וגדול בתורה יותר מדוד המלך וזכה שהקב"ה דיבר עמו, כשביקש ממנו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, **אמר מי בראש (סנהדרין קב/ה) השיב לו הקב"ה בן ישי/ו בראש, ואי לאו דשאל היה הוא בראש (כנ"ל שא"ל אני ואתה ובן ישי) כי****

^א **ברכות לג.** – וא"ר אמי גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר (שמואל א ג-ב) כי אל דעות ה' וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר (ישעיה כז-יא) כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו ועושהו אמר רבי אלעזר גדול מקדש שנתן בין ב' אותיות שנאמר (שמות טו-יז) פעלת ה' מקדש ה' וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו דעה נתנה בין שתי אותיות מקדש נתן בין שתי אותיות.

מזהר"א – גדולה דעה כו'. מבואר כי הדעת היא המדה העליונה שבג' מדות שהם חכמה ובינה ודעת כפירש"י בחומש פרשת כי תשא ע"ש והיא ורוה"ק ואמר שהיא נתונה בין שתי אותיות ולא בין שתי תיבות השם לפי שאותיות השם אינן כמו תיבה אחרת המחוברות באותיות מורה על דבר מה אבל מי שיועד לצרף צרופי שמותיו יתברך ב"ה הוא הדעת ורוה"ק בעצמו אשר על זה אמרו פרק ה' (נה ע"א) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ כתיב הכא וימלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ודעת וכתיב התם ה' בחכמה וגו' וע"ז הכונה הוסיף ר"א ואמר גדול מקדש שניתן בין ב' אותיות היינו שנעשה על ידי בצלאל שהיה בו הדעת ורוה"ק שהיה יודע לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ וכתב הרמב"ן והענין כי המשכן ירמוז לאלו והוא היודע ומבין סודו עכ"ל והוא מבואר ב' אותיות ושמות אלו שהם עומדין מימין ומשמאל של מלת דעת ומקדש שהן שני שמות הרחמים והגבורה והיודע לצרפם הוא יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ שהם הרחמים והדין כמה שכתוב ביום ברא ה' אלהים וגו' כמו שהארכנו בזה בחודשינו דפ"ק דכתובות ע"ש וזוהו הוסיף ר"א עוד לומר כל אדם שיש בו דעה כאלו נבנה בהמ"ק כו'. כמ"ש שהמקדש נבנה ע"י ב' אותיות דימין ושמאל שהיה יודע בצלאל לצרפם על ידי הדעת ורוה"ק שניתן גם כן בין שתי אותיות ומי שיש בו דעה כמו בצלאל הרי הוא ראוי להיות המקדש נבנה בימיו ע"י הדעת.

² תחצו - שו"ן

³ **מכות כד.** – דרש רבי שמלאי **שש מאות ושלש עשרה מצות** נאמרו לו למשה שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם אמר רב המנונא מאי קרא (דברים לג-ד) תורה צוה לנו משה מורשה תורה בגימטריא (כד: [שית מאה וחד סרי הוי אנכי ולא יהיה לך מפני הגבורה שמענום (סימן דמשמ"ק ס"ק): בא דוד והעמידן על אחת עשרה דכתיב (תהילים טו-א) מזמור לדוד (ה') מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרובו נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד נשבע להרע ולא ימיר כספו לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם...וכו'.... בא ישעיהו והעמידן על שש דכתיב (ישעיה לג-טו) הולך צדקות ודובר מישרים מואס בבצע מעשקות נוער כפיו מתמוך בשוחד אוטם אזנו משמוע דמים ועוצם עיניו מראות ברע...וכו'.... בא מיכה והעמידן על שלש דכתיב (מיכה ו-ח) הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם (ה') אלהיך...וכו'.... חזר ישעיהו והעמידן על שתיים שנאמר (ישעיה נו-א) כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה בא עמוס והעמידן על אחת שנאמר (עמוס ה-ד) כה אמר ה' לבית ישראל דרשוני וחיו מתקין לה רב נחמן בר יצחק אימא דרשוני בכל התורה כולה אלא בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר (חבקוק ב-ד) וצדיק באמונתו יחיה.

רש"י – והעמידן על אחת עשרה – שבתחלה היו צדיקים והיו יכולים לקבל עול מצות הרבה אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך ואם באו לשמור כולן אין לך אדם שזוכה ובה דוד והעמידן כו' כדי שזוכו אם יקיימו י"א מצות הללו וכן כל שעה דורות של מטה הולכין וממעטין אותו:

⁷ חבקוק ב' ד' דהיינו כי אמונה נחלת רגל ופניה צניות הרגל ועיון לעול תורה י קמח אות ו רגלי כמוסור ו אמונה ונמיו רגלי היא כפירה

⁸ **סנהדרין קב.** – (מלכים א יג-ג) אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה מאי אחר אמר ר' אבא אחר שתפשו הקב"ה לירבעם בגדו ואמר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן אמר לו מי בראש בן ישי בראש אי הכי לא בעינא

היה חכם גדול דקדושה ולא היה בתורתו דופי, וע"י הקנאה בדוד¹⁷ נפל לכפירות והעמיד שני עגלים בבית אל ובדן¹⁸ ומנע את ישראל מלעלות לרגל לבית המקדש: גם קרח קינא באלצפן ובאהרן הכהן, ונפל לכפירות. ואם בדורות ראשונים קל וחומר בדורות אחרונים כמו שמצינו בדור הזה שכמה בני אדם נפלו מאמונתם מחמת שרואים שבני גילם עלו לגדולה.

ובודאי מה שדחף אותו ולקח גדולה לעצמו היא עזות כמו שאמרו חז"ל {סנהדרין קה} עזות מלכותא בלא תגא [19] רוצה לומר שע"י עזות אפשר למלוך בלא כתר מלכות כי את הכתר נותן העם למלך (הכתר הוא רצון) אבל עז פנים מולך שלא ברצון העם, ועל כן גם לא מרצון ה'. ונראה כוונת רבנו לומר שע"י עזות אפשר לקבל כבוד והתנשאות גם שלא ברצון ה', ועל כן אין להם לצדיקים שחבריהם דחפו אותם, להרהר על הנהגת ה', כי ע"י עזות אפשר לזכות להתנשאות נגד רצון ה' שמאריך אפו אבל לא מוותר, ועתיד הכבוד שלקחו לדון אותם כמבואר בתורה קלא. ואת שחרם יקבלו בעוה"ז ויפסידו לעולם הבא כמבואר בתורה רלו. נמצא שכבשונו של עולם הנ"ל שעליו רצו להשיג התנשאות, הוא שדן אותם בדין כבוש ונסתר. המשך המשנה התקינו שיהא תורמין על ידי פיוס, ומפרש רבנו היינו מתחילה בדורות ראשונים כנ"ל היו רוצים בהתנשאות לשם שמים אבל עכשיו שהתנשאות היא בשביל כבוד עצמו התקינו שלא ירדוף שום אדם אחר התנשאות אלא יברח מן ההתנשאות וזה רמוז בלשון המשנה ואין תורמין אלא על ידי פיוס מלשון פיוס כדי שתתפייס דעתם ולא תהא קנאה ביניהם (מאירי שם). ומפרש רבנו פי' היינו לא ירצה שום אדם בהתנשאות אלא עד שיבואו כל העם ויפייסו אותו שיקבל רבנות אזי יקבל אבל בלא פיוס לא יקבל ולא ירדוף אחר התנשאות וכמבואר בתורה יח/17²⁰ שהחרון אף שיש על הדור גורם לצדיקים הראויים להנהיגו שיחשבו שאינם ראויים.

¹⁷ נראה טעם שא"ל בן ישי ולא אמר לו דוד נראה שרמוז לו שלדוד יש יחוס ולך אין ואעפ"כ אם לא הייתה שואל מי בראש הייתה אתה בראש. (כי במקום שבעלי תשובה עומדים וכו'. אבל זה רק עד כמה שמורידים את הראש)

¹⁸ בסנהדרין קא: מבואר שנבט אביו של ירבעם הוא מיכה שנתמכרך בבנין ובאמת שמו שבע בן בכרי שמרד בדוד והוא שעשה את פסל מיכה והוציאו עמו ממצרים, ועליו קטרגה מדת הדין בקריעת ים סוף אלה ואלה עובדי ע"ז, ומיכה האריך ימים עד סוף מלכות דוד המלך. והפסל המשיך להיות מכשול לעם ישראל עוד שנים רבות.

¹⁹ רש"י פירש שם – נתמכרך בבנין – של מצרים, שנתנהו בבנין במקום לבנה, כדמפרש באגדה, שאמר לו משה להקדוש ברוך הוא אתה הרעות לעם הזה שעכשיו אם אין להם לבנים משימין בניהם של ישראל בבנין, אמר לו הקדוש ברוך הוא קוצים הם מכלין, שגלוי לפני אילו הם חיים היו רשעים (גמורים), ואם תרצה, תנסה והוציא אחד מהן, הלך והוציא את מיכה, לישא אחרינא נתמכרך עסק בבנין עד שנעשה מך, כדאמרינן (סוטה יא, א) כל העוסק בבנין מתמסכן;

²⁰ מהמבואר שם בגמרא משמע שיעקר הכפירות היה בגלל הבזיון שרחבעם מלך יהודה ישב בעזרה בחג הסוכות במצוות הקהל ואילו הוא יוכרח לעמוד ועוד שבני ישראל ימשכו אחר רחבעם בגלל זה. אבל משאלתו מי בראש משמע שאם היה בראש היה מוכן לסבול את הבזיון הזה, ורק הקנאה בדוד הפילה אותו לכפירות.

²¹ סנהדרין קב. – אמר רב נחמן גסות הרוח שהיה בו בירבעם טרדתו מן העולם שנאמר (מלכים א יב-כו) ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד אם יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית ה' בירושלים ושב לב העם הזה אל אדוניהם אל רחבעם מלך יהודה והרגוני ושב אל רחבעם מלך יהודה אמר גמירי דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית יהודה בלבד כיון דחזו ליה לרחבעם דיתוב ואנא קאימנא סברי הא מלכא והא עבדא ואי יתיבנא מורד במלכות הואי וקטלין לי ואזלו בתריה מיד (מלכים א יב-כח) ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב ויאמר אליהם רב לכם מעלות ירושלים הנה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדין.

²² מלך בלי כתר (כי הכתר נעשה מלפני העם וע"ז לוח ה' להמליכו)

²³ בדפ"ר-פ"ט, בתקפ"ט-פ"ט, בתולדו-פ"ט, ותולדו-פ"ט

²⁴ תורה יח – כי זה שהצדיק בורח מהשררה והכבוד ואינו רוצה להנהיג את העולם, זאת המחשבה בא להם מבחינת הסתרת פני השם, על ידי מעוט אמונה שיש ביש"א, כי לפי רב הכפירה, חס ושלום, בן הסתרת פני השם, ואין רוצה להנהיג אותם. וההסתרה הזאת היא בחינות כעסו וחרון אפו, הבא על ידי עבודת אלילים, כמאמר: כל זמן שיש עבודת אלילים בעולם, חרון אף בעולם (ספרי פרשת ראה). ואפלו כשאין עבודת אלילים בעולם, אלא שהאמונה אין כל כך בשלמות, אז גם בן החרון אף והסתרתו לפי התמעטות האמונה. ומחמת שחרון אפו כרגע, כמו שכתוב (תהלים ל): "כי רגע באפון", על ידי זה אין נרגש, אלא בשיש עבודת אלילים בעולם; אבל בלא עבודת אלילים, אלא בחסרון משלמות אמונה, אזי בודאי אינו נרגש מעט החרון אף שפחלק הרגע, ואין נכר הסתרת פני השם. אבל ההשתלשלות של החרון אף כשפא להצדיקים, אזי מסתירים פניהם מהעולם ואינם רוצים להנהיג את העולם. ומחמת שהחרון אף הוא מעט מן המעט מחלק הרגע, על ידי זה אינם תולים הסתרת פניהם ברגע, אלא תולים הסתרת פניהם בקטנותם, ועושים עצמן כשירים ואומרים שאינם ראויין להנהיג העולם. ובאמת גם הם אינם יודעים ומרגישים את החרון אף, כי הוא מעט מן המעט: וזהו: כשהקטין במשה את עצמו מלילה למצרים ולהיות מנהיג, אמר (שמות ג): "מי אנכי כי אלה אל פרעה", ושאר דברים כתוב (שם ד): "ויחר אף ה' במשה", פרוש: זאת ההקטנה שלא רצה להיות מנהיג, זה מחמת שששתלשל בו חרון אף ה' כנ"ל. אבל על ידי שנמתק הרגע והחרון אף על ידי רחמנות כנ"ל, אז נמתק החרון אף שיש בתוך הצדיקים על ידי הרחמנות, ואז הרחמנות גובר עליהם, ומרחמים על העולם ונתרצים בהנהגתו, ומקבלים על עצמן השררה של ההנהגה, ובזאת הרחמנות הם מנהיגים את העולם, בבחינת (ישעיהו מ"ט): "כי מרחמים ינהגם". נמצא שזאת הרחמנות היא עטרתם, שמעטר אותם במדת מלכות ומנהיג:

כי לא מצינו בדור הזה שיהא כוונתו לשם שמים, כמו שמצינו בדורות ראשונים (הוריות יג ע"ב/ב) ²¹ [שהתקין רבן גמליאל ²²] נראה שצ"ל רשב"ג כבוד לעצמו וכבוד לנשיא לעצמו שהיה נשיא הסנהדרין וכבוד פחות לאב ב"ד ועוד פחות לחכם ראש הישיבה, שבהיכנסם לאולם הישיבה, לנשיא יעמדו כולם עד שישב, ולאב"ד שתי שורות, ולחכם רק העומדים סמוך לו. והיה התקנה לשם שמים בלבד, וכן הלכה שיש חילוק קרבן בין נשיא לאחרים (מהרש"א), ועוד שא"א לשני מלכים בכתר אחד (עיון יעקב) ואח"כ כשראו ר' מאיר ור' נתן שלא עמדו התלמידים לכבודם כמו תמיד, התייעצו לבטל הדבר גם הם רק לשם שמים ²³ ובוודאי לא היו כוונתם ח"ו בשביל כבוד עצמם אע"פ שאמר ר"מ נעביר אותו ואני אהיה אב ב"ד ואתה נשיא, לא התכוון אלא בשביל כבוד השי"ת כי בדוואי כבוד החכמים צדיקים כאלה הוא כבוד אלקים.

ואע"פ שרשב"ג היה בזמן התנאים דהיינו דורות ראשונים שרצו בהתנשאות לשם שמים, לא רצו בכבש אלא כשמינו אותם הסכימו. וכן בברכות כז: ²⁴ כשמינו את רבי אלעזר בן עזריה במקום ר"ג הלכו לפייסו שיסכים ²⁵

²⁶ הוריות דף יג: תנו רבנן כשהנשיא נכנס כל העם עומדים ואין יושבים עד שאומר להם שבו, כשאב ב"ד נכנס עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן (רק היושבים בשתי שורות שלאורך הדרך שבה ילך למקומו עומדים) עד שישיב במקומו, כשהחכם נכנס אחד עומד ואחד יושב (כל מי כשהחכם עובד לידו עומד ויושב כשעבר) עד שישיב במקומו, בני חכמים ותלמידי חכמים בזמן שרבים צריכים להם מפסיעין על ראשי העם, יצא לצורך יכנס וישב במקומו, בני ת"ח שממונים אביהם פרנס על הצבור בזמן שיש להם דעת לשמוע נכנסים ויושבים לפני אביהם ואחוריהם כלפי העם, בזמן שאין להם דעת לשמוע נכנסים ויושבים לפני אביהם ופניהם כלפי העם. רבי אלעזר בר ר' צדוק אומר אף בבית המשתה עושים אותם סניפין ואמר מר' יצא לצורך נכנס ויושב במקומו. אמר רב פפא לא אמרו אלא לקטנים אבל לגדולים לא הוה ליה למבדק נפשיה מעיקרא דאמר רב יהודה אמר רב לעולם ילמד אדם עצמו להשכים ולהעריב כדי שלא יתרחק (אמר רבא) האידנא דחלשא עלמא אפילו לגדולים נמי רבי אלעזר ב"ר צדוק אומר אף בבית המשתה עושים אותם סניפים אמר רבא בחיי אביהם בפני אביהם. אמר רבי יוחנן בימי רבן שמעון בן גמליאל נישנית משנה זו רבן שמעון בן גמליאל נשיא, רבי מאיר חכם, רבי נתן אב"ד, כי הוה רבן שמעון בן גמליאל התם הוה קיימי כולי עלמא מקמיה, כי הוה עיילי רבי מאיר ורבי נתן הוה קיימי כולי עלמא מקמיהו, אמר רבן שמעון בן גמליאל לא בעו למיהוי היכרא בין דילי לדידהו תקין הא מתניתא. ההוא יומא לא הוה רבי מאיר ורבי נתן התם, למחר כי אתו חוה דלא קמו מקמיהו כדרגילא מילתא, אמרי מאי האי? אמרו להו הכי תקין רבן שמעון בן גמליאל, אמר ליה ר"מ לרבי נתן אנא חכם ואת אב"ד, נתקין מילתא כי לדידן מאי נעביד ליה נימא ליה גלי עוקצין דלית ליה וכיון דלא גמר נימא ליה מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלא גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו נעבריה והוי אנא אב"ד ואת נשיא, שמעיהו רבי יעקב בן קרשי אמר דלמא חס ושלום אתיא מלתא לידי כיסופא אזל יתיב אחורי עליתיה דרבן שמעון בן גמליאל פשט גרס ותנא אמר מאי דקמא דלמא חס ושלום איכא כי מדרשא מידי יתב דעתיה וגרסה למחר אמרו ליה נימא ליה גלי עוקצין פתח ותנא בתר דאוקים אמר להו אי לא גמירנא כסיפיתנן פקיד ואפקינהו מבי מדרשא הוה כתבי קושייתא ובפתקא ושדו התם דהוה מיפריק מיפריק דלא הוה מיפריק כתבי פירוקי ושדו אמר להו רבי יוסי תורה מבחוחין ואנו מבפנים אמר להן רבן [שמעון בן] גמליאל נייעלינהו מיהו ניקסניהו דלא נימרו שמעתא משמיהו אסיקו לרבי מאיר אחרים ולר' נתן יש אומרים אחוהו להו בחלמיהו זילו פייסוהו ולרבן שמעון ב"ג רבי נתן אזל רבי מאיר לא אזל אמר דרבי חלומות לא מעלין ולא מורדין כי אזל רבי נתן אמר ליה רבן שמעון בן גמליאל נהי דאהני לך קמרא דאבוך למהוי אב ב"ד שויניך נמי נשיא. מתני ליה רבי לרבן שמעון בריה אחרים אומרים אילו היה תמורה ודף יד.] לא היה קרב. אמר לו (ר"ש) מי הם הללו שמיימהם אנו שותים ושמותם אין אנו מזכירים? אמר ליה (ר"ש) בני אדם שבקשו לעקור כבוד בית אביך, אמר ליה (ר"ש) גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה, אמר ליה (ר"ש) האויב תמו חרבות לנצח, אמר ליה (ר"ש) הני מילי היכא דאהנו מעשיהו, רבנן לא אהנו מעשיהו, הדר אתני ליה (ר"ש) לבנו (ר"ש) אמרו משום רבי מאיר אילו היה תמורה לא היה קרב. אמר רבא אפילו רבי דענוותנא הוא תנא אמרו משום ר"מ, אמר ר"מ לא אמר.

בן יהוידע – שם ותהוי את נשיא ואנא אב ב"ד. נ"ל בס"ד דאין כונתם שיעבירו אותו לגמרי עד עולם והם יהיו נשיא ואב"ד לעולם, אלא רצונם לעשות דבר זה לפי שעה למדת ימים או שבוע עד שיסרתו החוקים שלו שעשאם בברייתא החדשה, והם יסדו תיקון שלם וחזק להרבות כבודן של החכמים, ואחר שיתקנו הדבר כרצונם יחזירו לו הנשיאות והם ישמשו כאשר היו בתחלה. ומה שאמרו להם בחלום זילו פייסו לרשב"ג אע"פ שכונתם לשם שמים מכל מקום חטאו לו במה שעשו לו אופן שהיה בא לידי ביוש ובושת פנים חמירא טובא, ור' מאיר סבר אע"פ שחטאו לו בדבר זה כבר נתכפר להם במה שעשה להם בפועל ביוש גדול להוציאם מבית המדרש אע"פ שהם לא עשו ביוש בפועל, ודע כי תלמודא לא אמר שאמרו להם בחלום בפירוש אלא אמר אחוהו להו דהיינו הראו להם ברמז על דבר זה:

²¹ ע"ש שהכונה לרשב"ג השני שהיה בעצמו נשיא, ותיקן כבוד לנשיא ואב"ד ולראש ישיבה. וצ"ע.

²² אם הכוונה לר"ג הוא ר"ג השני ונקרא גם ר"ג דיבנה והוא בנו של רשב"ג מעשרה הרוגי מלכות, שהיה בן ר"ג הראשון שהיה בזמן החורבן (סדר הדורות) אבל צ"ע כי בגמרא מבואר שזה היה רשב"ג השני שהוא בנו של ר"ג השני. היה שישי להלל וצאצא לדוד המלך כי לא מינו לנשיא אלא מורע דוד המלך.

²³ עיין בן יהוידע שם – רבי מאיר חכם. פירוש ראש ישיבה והוא כמו ענין הצוואה שצוה רבינו הקדוש דר' חנינא בר חמא ישב בראש והוא יש לו מעלה יותר מן אב"ד, ואין כונת ר' מאיר משום גדולה ולא הלך לבו אחר מעלות אלא כדי לחזק כבודן של תלמידי חכמים ולא יתנהגו הנשיאים בגדולה יתירה על החכמים, ולכן לא אמר שיהיה הוא הנשיא אע"פ דאיהו גדול מן רבי נתן שהיה אב"ד, ואם היה רשב"ג נמלך עמהם כסדר שעשה יתכן שהיו מסכימים עמו ורק זאת היתה קשה כנגדם שעשה תיקון לכבודו ואפילו עמהם לא נמלך, מיהו יש ללמד עליו זכות שלא רצה לגלות להם דבר ולתקנו ע"פ עצתם מפני שתקנה זו היא ממעטת בכבודן שהיה להם מכבד בסדר הקימה והעמידה:

²⁴ ברכות דף כז: ...היה רבן גמליאל יושב ודורש ורבי יהושע עומד על רגליו עד שרננו כל העם ואמרו לחוצפית התורגמן עומד ועמד אמרי עד כמה נצעריה וניזיל בראש השנה אשתקד צעריה בכבורות במעשה דרבי צדוק צעריה הכא נמי צעריה תא ונעבריה מאן נוקים ליה נוקמיה לרבי יהושע בעל מעשה הוא נוקמיה לרבי עקיבא דילמא עניש ליה דלית ליה זכות אבות אלא נוקמיה לרבי אלעזר בן עזריה דהוא חכם והוא עשיר והוא עשירי לעזרא הוא חכם דאי מקשי ליה מפרק ליה והוא עשיר דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר אף הוא

וביקש להתייעץ עם אשתו, ואחרי שהסכימה נעתר למינוי. ואעפ"כ רשב"ג לא הקפיד והמשיך לבוא לבית המדרש, וגם חלשה דעתו אולי מנע רבוי תלמידים וכו' ע"ש :

רבנו מביא ראייה להתנשאות לשם שמים דווקא דוגמא שכלפי חוץ נראית לא לשם שמים.

עכ"פ למדנו שאפילו בדור של רבנו שהיו צדיקים גדולים תלמידי הבעל שם טוב לא נמצא מי שיהיה כוונתו בהתנשאות באמת לשם שמים. ק"ו בדורות שאח"כ. והיום כבר אין מנהיג דור אבל גם מנהיג קהילה בדור הזה אין לו למנות עצמו אלא אם יפייסוהו.

וגם מי שיפייסוהו צריך לזכור ולשמור עצמו מאד מגאוה וקבלת כבוד שלא כראוי ולהיות מאד זהיר בדבריו כי רבנו כבר הזהיר מאד מהסכנה להיות מפרסם שאפשר באמירת תורה לבד כבר לעבור על נאף רצח וגנב כמבואר בתורה יח תנינא. ויכול לאבד חלקו לעולם הבא רק בגלל שכבר קבל שכרו בעולם הזה כמבואר בתורה רלו. וראה תורה קלא שמיד שמקבל כבוד מעיינים בדינו ושוקלים מעשיו בכף המאזנים שמא לקח לעצמו אפילו כחוט השערה כבוד לעצמו. וצריך קודם שמקבל על עצמו שררה לזכור היטב שתאוות הכבוד מתגברת עם הכבוד, גם למי שבורח מהכבוד, כמבואר בירושלמי פסחים פ"ו הל"א – אמר רבי ישוע בן קבסיו כל ימי הייתי בורח מן השררה עכשיו שנכנסתי כל מי שהוא בא ומוציאני בקומקום הזה אני יורד לו. מה הקומקום הזה כווה ומפציעו מפחם בו כך אני יורד לו.

עד כאן ביאור חברותא לתורה פ' תנינא

אזל ופלא והוא עשירי לעזרא דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה אתו ואמרו ליה נחא ליה למר דליהוי ריש מתיבתא אמר להו איזיל ואימליך באינשי ביתי אזל ואמליך בדביתהו אמרה ליה [ודף כח]. דלמא מעברין לך אמר לה [ולשתמש אינש] יומא חדא בבסא דמוקרא ולמחר ליתבר אמרה ליה לית לך חירותא ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חירותא היינו דקאמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כבדו לא יכנס לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי אמר רבי יוחנן פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר אתוספו ארבע מאה ספסלי וחד אמר שבע מאה ספסלי הוה קא חלשא דעתיה דרבן גמליאל אמר דלמא חס ושלום מנעתי תורה מישראל אחוה ליה בחלמיה חצבי חיורי דמליין קטמא ולא היא ההיא ליתובי דעתיה הוה דאחזו ליה תנא עדיות בו ביום נשנית וכל היכא דאמרינן בו ביום ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה ואף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דתנן בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו רבן גמליאל אסור אתה לבא בקהל אמר לו רבי יהושע מותר אתה לבא בקהל אמר לו רבן גמליאל והלא כבר נאמר לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' אמר לו רבי יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסי ואוריד כאביר יושבים וכל דפריש מרובא פריש אמר לו רבן גמליאל והלא כבר נאמר ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם ה' וכבר שבו אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר ושבותי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו מיד התירוהו לבא בקהל אמר רבן גמליאל הואיל והכי הוה איזיל ואפייסיה לרבי יהושע כי מטא לביתה חזינהו לאשיתא דביתהו דמשחחן אמר לו מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה אמר לו אוי לו לדור שאתה פרנסו שאי אתה יודע בצערן של תלמידי חכמים במה הם מתפרנסים ובמה הם נוזנים אמר לו נעניתי לך מחול לי לא אשגח ביה עשה בשביל כבוד אבא פייס אמרו מאן ניזיל ולימא להו לרבנן אמר להו ההוא כובס אנא אזילנא שלח להו רבי יהושע לבי מדרשא מאן דלביש מדא ילבש מדא ומאן דלא לביש מדא יימר ליה למאן דלביש מדא שלח מדרך ואנא אלבשיה אמר להו רבי עקיבא לרבנן טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דרבנן גמליאל ולצערו לרבנן אמר רבי יהושע מוטב דאיכום ואיזיל אנא לגבייהו אתא טרף אבבא אמר להו מזה בן מזה זיה ושאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימך מי מערה ואפרך אפר מקלה אמר לו רבי עקיבא רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא בשביל כבודך למחר אני ואתה נשכים לפתחו אמרי היכי נעביד נעבריה גמירי מעלין בקדש ואין מורידין נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא אתי לקנאווי אלא לדרוש רבן גמליאל תלתא שבת ורבי אלעזר בן עזריה חדא שבתא והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של רבי אלעזר בן עזריה היתה ואותו תלמיד רבי שמעון בן יוחאי הוה:

¹⁷ אמנם משם אין כל כך כי ראייה אינו דומה לכגון שמת נשיא וצריך למנות חדש לגמרי, ואילו כאן חשש מהקפידה של ר"ג, ושל הקיסר (ע"ש בן יהודיע)

